

po kaj sem prišel in takoj mi je uslužno posrejel z odgovori na moja vprašanja.

Pričakovanje.

V petek, 19. oktobra se je napolila osnovna šola, obenem z meščansko šolo in vsem učitelstvom na postaji, da tam počakajo zastopnike zavezniške Francije...

Razgovor z upraviteljem Keničem.

Ko mu povem kakšna pot me je privedla in kaj bi rad zvedel od njega, stopiva v sobo in tam mi prične razlagati še mnogo podrobnosti...

Predsednik francoske republike odzdravlja: »Živela Jugoslavija!«

»Dovolite,« prekinem gospoda upravitelja, ki je z neverjetno podrobnostjo razlagal ves potek, kar je znanje, da se mu je močno utisnil v spomin...

Protj Uncu.

Ker me prav to najbolj zanima, ga poprosim, da mi razjasni najbolj pot do Unca, obenem pa še da informacije, kje bi se dobile še kakšne tozadevne slike...

Po njihah na levo in desno pospravljajo kmetje zadnje, kar je še ostalo na polju. Rujejo korenje, režejo zelju glave in pukajo repo. Po bregovih se pase živina...

Iz šole so se pravkar vsuli otroci. Povprašam po gospodu upravitelju. Zavijem na vrh in ga dobim v čebelnjaku. Kje drugje naj bi dobil upravitelja Keniča z Unca! Šola in čebelnjak, to sta mu eno.

»Dobro dan!«

»Čebele vzimujem.«

Josip Lapajne:

Ob njegovi zadnji poti

Gori na planinah sem Mu bil sosed. Premnogokrat sem se oziral z gorskih vršacov, dolj z baržunasto Kompošele, ostrorobatega Korena ali z Jermanovega stolpa...

Iz Njegovega lovišča, skrbno negovanega, so se ob jutranji »Zdravi Mariji« vsipale okrog mene trume planinskih kozic s svojimi mladiči, pod strogim varstvom družinskega starešine...

Dolj so pokale puške. Padel je kozel, Lovca Franc hiti v pečevje in prišepa mimo Njega.

»Pa kaj Ti je?«

»Nič. Le malo sem zadel ob skalo Veličanstvo.«

»Sedi na konja, tako ne moreš hoditi!« Hočeš nočeš, Franc je moral na sedlo, On sam pa peč ob njem.

In počil je strel tam v daljini. Zamahnil je On sam. Odjek se je razlegel preko tujih planin v naš prelepi gorski kraj, kjer se je tako plemenito odražalo Njegovo srce.

Nemo sem zrl dolj proti lovskemu domku. Mirno, tiho je bilo vseokoli, v duši pa mi je bilo hladno. Njega ne bo več!

Brel sem v dolino. Nemir pa mi je naraščal kot plima spenjenega morja. Moral sem nazaj. Tovariši in tovarišice me spremljajo. Tudi oni nosijo v sebi isto bol. V večernem mraku smo na mestu, kjer raste gorška zelenjava, kot odganjajoča sled planinskega kozoroga. Tiho, pritrjamo ručemo in lomimo

vejice nežnega planinskega ravšja, ki je On prebil med njim toliko lepih, mirnih ur.

Globoka noč nas zajame, noč, segajoča v naše duše. Naslednji dan smo vsi pri delu. Bilka k bilki v šopek, šopek ob šopku v venec, in z vencem dolj k Njemu, da dihnem Vanj zadnji dih naših tužnih planin.

Boj je bil težak, naporen. A dobojevatj sem ga hotel za vsako ceno. Venec - 14 kg težak - se mi je vrezaval v ramo, ko me je razburjena množica nosila kakor v vrtincu polnih šest ur k tubornemu cilju, mrtvaškemu odru. Boril sem se na levo, boril na desno. A glej usodo! Ravno ko dosežemo črto, kjer se je razvijala redna povorka, nas ustavijo.

Z deputacijo občine, učiteljstva in Sokola hitimo k maršalatu dvora, ki mu izročimo venec s prošnjo, da bi nam omogočil pristop k rakvi.

»Ne moremo. Taka je sudbina!«

Bilo nam je grenko. Odidemo. Pa glej, povorko so otvorili z druge ulice. Hitimo zopet v gručo.

»Nemajte gurati,« je vpilo vsevprek in vsevprek guralo. Vsi so hoteli k Njemu. Prav je moral imeti oni, ki je dejal, da danes nema pardaona, danes ne poznamo nikoga, - danes veljajo le mišice.

A zopet je tu »sudbina«. Jedva dosežemo s strašnim naporom ospredje, pa nas zopet postavijo v zadnje vrste.

Brez upa zmaga nad usodo poskusimo nov naskok z diplomacijjo. Pomešamo se med odhajajoče vrste, čes, da smo oddali venec v maršalatu in da ne zmoramo več pehanja. Tó je pomagalo, četudi prav težko. Ponižnost našega planinskega cvetja nam je priborila dostop v dvorano, kjer se je bohotilo razkošje najlepšega cvetja, živega in onega v srebru in zlatu.

Intelé so begajoče množice, pritrjano je svečeništvo molilo mrtvaške molitve, kot vkovani kipi so stali ob strani odra živi vojak-častniki.

kar najgloblji vtis. Popolnoma napačno bi pa bilo, če bi kdo utegnil misliti, da je izrazil maršal Pétain priznanje in pohvalo samo onemu učitelstvu, ki ga je sprejelo na rakeški postaji. Čisto jasno je; da je izrazil višoki predstavnik prijateljske Francije, v preje omenjenih besedah, priznanje na podlagi vseh, v času svojega bivanja v naši državi pridobljenih globokih vtisov, ki jih je dobil povsod, kjer ga je čakala naša mladina. To potrjuje tudi dejstvo, da jih je izrekel na meji.

»Kako pa je bilo v šoli po tem dogodku?«

»Ta sprejem smo imenitno porabili pri pouku. Povedati moram, da bi nobena druga stvar ne mogla vzbuditi v naših otrocih tako globokega zanimanja za vsestransko spoznavanje Francije in odnosov med njo in Jugoslavijo, kakor prav ta dogodek.«

Z vsem tem mi je bila vsa zadeva popolnoma jasna. Vesel, da sem tako imenitno opravil, se kar najiskreneje zahvalim g. upravitelju Keniču za prijaznost in se odpravim. Pospremi me še, da mi pokaže bližnjico na Rakek. Na griču sredi polja se posloviva.

»Še enkrat prav iskrena hvala in mnogo uspeha pri čebelah.«

Zmaga zdrave pameti in poštenja. Stisnem mu roko, On se vrača v vas k svojih šolj in čebelah, jaz pa hitim čez polja. Prišel se je lov za fotografijami. Slike pomembnega razgovora ne morem nikjer dobiti, ker nihče tudi ni slikal. Jasno. Kdo bi se tega nadejal. Ujamem pa sliko, ko se poslavlja ob svojem vozu predsednik Lebrun in kliče šolski mladini:

»Živela Jugoslavija!«

Ko zagledam zahajajoče sonce in krvavoredečo večerno zarjo, si mislim:

Ne zahaja na naših tleh. Padlo je daleč stran od naše meje.

Jugoslaviji sonce šele vzhaja!

Vlak jo ubira proti Ljubljani. Drvi z bliskovito naglico. Zunaj je čudovito jasna noč. Gledam vanjo in premišlujem:

Sami si takega uspeha v svoji skromnosti nismo nikdar lastili. Prišel pa je nekdo od daleč in nam povedal. Za enkrat je bilo naše učiteljstvo deležno take pohvale. Res! Upravičena je. V pribodaje mora biti še bolj. Bil sem vesel, da se je tako imenitno pokazala zdravost in klenost vzgojiteljev naše mladine in da se je tako imenitno manifestirala zmaga zdrave pameti in poštenja našega učiteljstva. V.č.

Učiteljstvo žaluje za Viteškim kraljem

GOVOR PREDSEDNIKA DIMNIKA NA KOMEMORATIVNI SEJI IZVRŠNEGA ODBORA JUU.

Tovariši in tovarišice, člani izvršnega odbora Jugoslovenskega učiteljskega združenja! Moje današnje besede naj veljajo vsemu učiteljstvu Jugoslavije.

Strti v veliki boli, pod težkim udarcem usode ob izgubi našega velikega Viteškega kralja Aleksandra I. Zedinitelja, našega modrega voditelja in velikega učitelja so danes strnjena srca vsega učiteljstva Jugoslavije v eni misli in enem čuvstvu - neomajne ljubezni do naše lepe domovine in njene bodočnosti.

Z velikim pokojnikom smo učitelji izgubili svojega izvzišnega in plemenitega zaščitnika narodne prosvete in učiteljstva.

Bil je miljenec naroda, ki ga je spajala z njim velika ljubezen do njega samega in do države. Od mladih nog je delil usodo s svojim narodom in hodil z njim preko vseh zaprek stavljenih mu na pot. Delil je usode s svojim viteškim narodom, katerega najizrazitejši predstavnik je bil sam. V njem je vtelešana borba za osvoboditev divne zemlje, ki se po njegovem modrem ukrepu zove Kraljevina Jugoslavija, katero je osvobodil in ujedinil jugoslovenski narod pod Njegovim vodstvom.

Dolej meglena naša brda in naše gore so se razjasnile v sijaju svobode; naša polja porosena z znojem robstva so vzevela in turbono bučanje našega morja, našega Jadrana se je izpremenilo v najlepšo simfonijo, simfonijo svobode in sreče.

In srečna Jugoslavija, s svojim Velikim kraljem, v katerem so bile združene vse vsebine slavnih carjev in kraljev Nemanjića, Tomislava, Petra Svačića s Petrovo gore, velikih slovenskih vojvod z romantičnega Gosposvetskega polja - je živela Jugoslavija življenje miru in radosti, dokler je ni zadel težak udarec, ki ga preživljamo danes.

In tudi v tem trenutku nas prebuja klic velikega pokojnika. Njegov poslednji vzdih

»ČUVAJTE MI JUGOSLAVIJO!«

V tem trenutku, ko se klanjamo manom velikega pokojnika, Vam predlagam, da v počastenje Njegovega spomina izvedemo sledeče:

V jutro smo bili že tri ure pred sprejdom na mestu, kjer bi se dalo vzkliniti še poslednje »Slovo s planin«. Toda množice so rastle in naraščale, val je dvigal in nagibal silne kordone zdaj sem zdaj tja, tako, da nas je izmetalo v ozadje kot školjke v ošeki.

Pomešal sem se med seljake. Ženica v črnem »odelu plače« Moj Bog, koliko imamo vojakov, pa so ga kljub temu ubili. Mi bi ga ščitili. Samo 10 nas naj bi bilo, pa bi ga ohvarovali. Bog moj! On ni bil kralj. On je bil naš Isus. Trpel je za nas, dal je življenje za nas! Molč in jok sta spremljala njene zdihljaje.

Druga je vzklikala: »Bože, Bože moj! Ti dobro naše, šta ćemo sad?« Obup je težil vsa srca.

In star mož v surovi sukneni seljaški obleki razklada množici: »Jaz ne bom imel več kralja. Dobil je ga šole naša mladina. Takega ne bo več. On ni bil naš kralj. On je bil naš drug. On je bil naš prijatelj, naš tolažnik.«

V tem »On« je bila izražena čudovita družinska vez med narodom in vladarjem, med »Dobrim« in vdanim.

Spomnil sem se, kako je njemu vzplamtel oko, ko je seljaška mati vzklikala, da hoče živeti tam; kjer bosta živela njen mož, njen sin, samo v robstvu ne. Ah, da bi mogel še enkrat čuti, samo za hip še videti, kako ga cenil njegov narod, ljubi mlado in staro!

Je li ros mogoče umreti v ljubezni? Ne, ljubezen ne umira, v njej je večno življenje. Blagor mu, ki je prepleten z vencem ljubavi! Dolge vrste so se ob tužnih zvokih pomikale mimo nas. Bilo je v njih razkošja, moči in samozavesti, tuze in ponosa, ljubezni in obupa. Plakal je narod.

Tam v sprejdomu pa sem ugledal ponižni venec iz našega planinskega cvetja z napisom: »V slovo s planin«, venec, narejen v noči, v bridkosti, cvetje s planin, naših planin; Njemu, ki je bil Naš!

1. izdamo poseben proglas na učiteljstvo Jugoslavije;

2. izdamo v posebnem komuniqueju navodila članstvu;

3. da vzkliknemo »Slava spominu Velikega Viteškega kralja Aleksandra I. Zedinitelja ter počastimo njegov spomin z enominutnim molkom.

POSLOVILNI GOVOR UCITELJSTVA OD KRALJA ALEKSANDRA - ZEDINITELJA.

Poslovilni govor predsednika Jugoslovenskega učiteljskega združenja g. Ivana Dimnika od Viteškega kralja Aleksandra Prvega Zedinitelja - v radiu dne 17. oktobra 1934.

VITEŠKI KRALJ - NAŠ NAJVEČJI UCITELJ!

Jugoslovenski učitelji - Tvoji zvesti učenci, ki si jim izkazal posebno pozornost in naklonjenost in katere tako nenadoma zapuščaš, sprejemajo globoko strdi od boli in užaloščenosti Tvoje poslednje sporočilo: »ČUVAJTE JUGOSLAVIJO!«

Mnogo življenjske izkušnje si nam dal Ti - Viteški naš Učitelj! Danes, ko smo prepuščeni sebi, poglobljamo v svoji notranjosti Tvoj nauk in Tvoj nacionalni evangelij:

»EN KRALJ, EN NAROD IN ENA DRŽAVA!«

Kako ogromna sila in modrost leži v tako kratkih besedah!

Viteški kralj Zedinitelj! Razumeli smo neizmerno važnost Tvoje kratke oporoke »Čuvajte Jugoslavijo!« ki si nam jo izročil v predvorju v Večnosti s svojim mučeniškim vzdihom.

Spavaj mirno Viteški kralj Zedinitelj v Panteonu slavnih viteзов, herojev in mučeničkov jugoslovenske Nacije!

Tvoja jugoslovenska prosvetna vojska hoče izpolniti vse naše in želje, ki si jih stavil na njo Ti in Tvoj narod. Izpolniti hoče vse naše, ki si jih sporočil v svojerodnem pismu Jugoslovenskemu učiteljskemu združenju:

Jugoslovensko učiteljsko združenje, »sterber jugoslovenskega nacionalizma« neče popustiti - »žarišče narodne prosvete« hoče vroče izraževati vse lepo današnjim in bodočim pokolenjem jugoslovenske Nacije - »graditelji narodne duše« hočejo z dviganjem nacionalne zavesti in kulture kazati in ustvarjati Tvojemu narodu ono divno proroško bodočnost Jugoslavije, ki si jo ji Ti s svojimi deli začrtavali!

Jugoslovenski učitelj Ti to prisegamo ob Tvojem preranem mučeniškem grobu - Naš Veliki Nesmrtni Pokojnik!

JUU SRESKO DRUŠTVO LOGATEC

Je imelo žalno sejo za pokojnim kraljem Aleksandrom I. Zediniteljem dne 16. oktobra 1934. in se v imenu učiteljstva vsega sreča poklonilo spominu Viteškega kralja. - Soglasno je bilo sklenjeno:

1. 17. oktobra 1934. odpošlje društveni blagajnik centralni blagajni JUU v Beogradu po I Din od člana.

2. Odpošljejo se sozalne in vdanostne brzojavke, ki se glase:

Negovemu Veličanstvu kralju Petru II.

Učiteljstvo obmejnega logaškega sreza strdi nad izgubo Viteškega vladarja Zedinitelja prisega Vašemu Veličanstvu neomajeno zvestobo in vdanost.

JUU društvo Logatec. Doljak, predsednik

Njenemu Veličanstvu kraljici Mariji.

V globoki žalosti se klanjamo spominu najvzornjšega očeta in kralja z obljubo zvestobe in vdanosti Vašemu Veličanstvu in kraljevskemu domu.

JUU društvo Logatec. Doljak, predsednik

Nj. kr. Viš. princu Pavlu.

Globoko užaloščeno nad tragično izgubo našega najvišjega gospodarja in učitelja izreka obmejno učiteljstvo logaškega sreza Vašemu kr. Vis. svoje sozalice, obljublja joč da bo vedno delovalo v duhu oporoke Velikega pokojnika.

JUU društvo Logatec. Doljak, predsednik